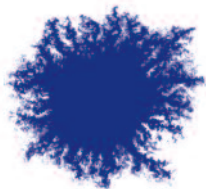
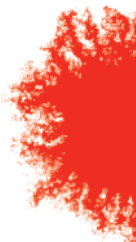
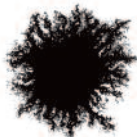
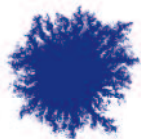

Pere Gimferrer

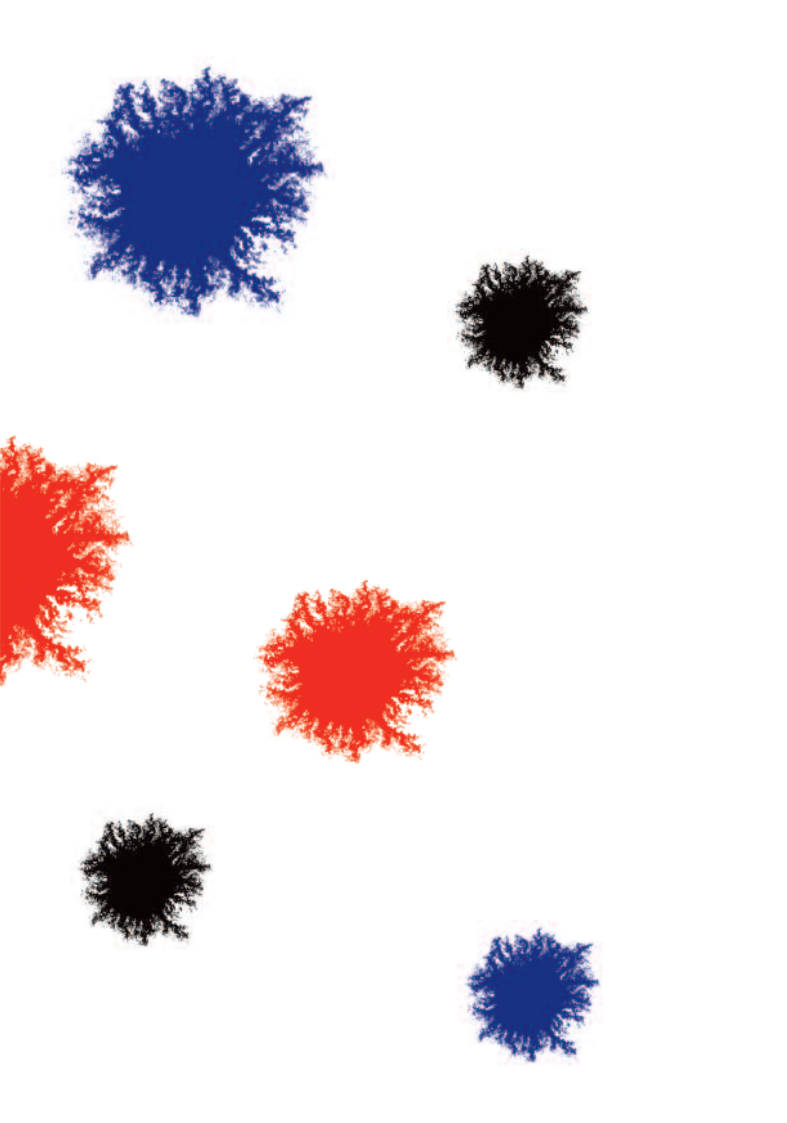
**Dilluns
de poesia
a l'Arts
Santa
Mònica**

**Presentació
de Jordi Marrugat**

Generalitat de Catalunya
**Institució
de les Lletres Catalanes**

SANTAMÒNICA

Marinejant al castell de la puresa: Pere Gimferrer, entre l'art i la vida

Jordi Marrugat

Els intents tan diversos de resoldre les tensions entre l'art —una producció establerta, inamovible, reglada, emmarcada— i la vida —entesa com allò essencialment inestable, mòbil, inefable, absolut— han estat font de les conquestes més altes de l'art modern: les oposicions dualistes del modernisme; les recerques avantguardistes fins a la demolidora crítica dadà i les pràctiques extra-artístiques del surrealisme; el vitalisme individualista de Salvat-Papasseit; la transformació carneriana de l'experiència en paraula autoconscient de potències infinites; en mots de Riba, l'assoliment de «veu i món acabant junts sobre el buit inhumà»; o, és clar, el retorn de l'art a la praxi vital assolit per les pràctiques de Joan Brossa.

L'obra de Pere Gimferrer va néixer plenament identificada amb aquesta qüestió. Als seus articles dels anys seixanta abunden les reflexions sobre la relació entre l'obra d'art i la vida de l'home artista, que en la modernitat té la missió de «darse, ofrecerse a sí mismo en la autonomía de su obra, aportar lo que él como hombre puede aportar al conocimiento del hombre» (*Insula*, 222, maig de 1965). La vida de l'individu concret és la font d'un art autosuficient en què, per tant, queda immolada.

Paradoxalment, però, aquest art acaba revelant l'autèntica realitat tant d'aquella vida com de les dels altres homes. Tal és el nucli dels constants vaivens que ha ofert la trajectòria gimferreriana entre l'artistització de la imatge pública de l'autor i l'escriptura literaturitzada de tota mena de referències autobiogràfiques.

Així, per exemple, el poeta d'*Arde el mar* (1966) vivia en la formalització cultural dels seus poemes, «en esta vida / tan ajena y tan mía, así interpuesta / como en engaño o arte». A *Els miralls* (1970), en canvi, es proposava la utilització de l'art com a mitjà de destrucció de l'art per tal d'abastar l'autèntica vida enllà de tot miratge. Era un objectiu que, tal com indica el seu títol, assolia *L'espai desert* (1977). Gimferrer hi partia de certs motius autobiogràfics per anihilar una biografia concreta i transcendir-la cap a una experiència reunificadora de tots els temps, els éssers i els universos; cap a la vida autèntica de més enllà de tot concepte, noció o pensament; cap a la vida de «com viu l'arrel, com viu el tubercle, com viu / l'herba». A continuació, *Aparicions* (1981) plantejava ja de manera totalment abstracta una recerca de la identitat individual en la cruïlla entre difusió i centre, exterior i interior, consciència i experiència, art i vida. Posteriorment, els versos de *Mascarada* (1996) i la prosa de *L'agent provocador* (1998) reconstruïen amb intencions literàries diverses el mateix episodi autobiogràfic, la coneixença amb Maria Rosa Caminals l'any 1970, el de la publicació del primer poemari català de l'autor. L'amor amb ella esdevé la via mitjançant la qual el poeta venç l'escissió «entre el meu jo i

el meu jo», entre el jo artístic i el jo vital. Aquests dos llibres tingueren el seu equivalent espanyol quan, en el nou segle, *Amor en vilo* (2006) i *Interludio azul* (2006) literaturitzaren, també en vers i en prosa respectivament, el retrobament del poeta amb l'altre amor de la seva vida, Cuca de Cominges.

De fet, aquests dos llibres castellans inauguraren una nova etapa en la trajectòria artística de Gimferrer —paral·lela, és clar, a la nova etapa biogràfica que obria la represa de la relació amb Cuca. A l'entrada de la vellesa, està produint una extensa obra vitalíssima, plena d'imatges sensuals i esclatants, capaç de dur les llengües castellana, catalana i italiana a èxtasis d'exaltació arborats. La relació entre l'art i la vida és, precisament, el nucli dels nous llibres, ja que tendeixen a partir de la literaturització de la relació amb Cuca.

Amor en vilo poetitza un amor vehement que provoca la suspensió fora del temps d'una força juvenil recuperada en la vellesa. Els poemes d'aquest llibre continuaren en els de *Tornado* (2008), títol clarament connectat amb el català d'*El vendaval* (1988) per a un llibre que, com aquell, planteja la força destructiva i alhora creativa del temps, de l'art i de l'amor —potències que il·luminen amb «luz de dinamita». A *Rapsodia* (2011) Gimferrer recupera la forma del poema unitari dividit en seccions tal com l'havia emprada a *L'espai desert* i *Aparicions*, per plantejar la manera com el passat es torna poesia —«lo que viví se convierte en metáfora»—, que esdevé la vida present —«la vida es ya metáfora de vida». I un altre poema unitari, *Alma Venus* (2012), reprèn aquest lligam indèstria-

ble entre vida i poesia sovint de manera molt explícita: «Venía de vivir en el poema, / para que así el poema viva en mí», «en un destino de fulminación / se entrelazan la vida y el poema». S'hi fan constants reflexions metapoètiques i existencials que acaben convertint el poema en un espai en què la força amorosa actua com a nexa de concòrdia entre passat i present, història i experiència, contingència i transcendència, horror i bellesa, poesia i vida, paraula i revolució: «yo sólo soy esta voracidad / de poder empuñar con la mirada / lo que he vivido y lo que no viví, / lo que el poema, al irisarse, dice», «y, más que nunca, el verso, insurrección»: «Alma Venus: amor, revolución».

Els dos poemaris catalans que ha donat Gimferrer en aquesta nova etapa constitueixen, precisament, una mena de díptic pel que fa a la qüestió de les relacions entre art i vida. Són dos llibres clarament diferents en intencions, forma i temàtica, que, tanmateix, conformen les dues cares d'una mateixa moneda. *El castell de la puresa* és un llibre sobre la paraula poètica. Conté una poesia que, construint-se autònoma i pura al marge del real, esdevé vida veritable. Mentre que *Marinejant* sorgeix d'una experiència autobiogràfica concreta, és el diari d'una malaltia patida per l'autor. Es tracta, per tant, d'un llibre sobre la vida veritable en el qual l'home concret va immolant-se per acabar construint un poemari autònom, un castell de la puresa, que formula i revela qüestions essencials a tota experiència.

El castell de la puresa, doncs, presenta «l'aiguatge del temps fet poesia» («El Claustre Verd»). Les al·lusions biogràfiques, polítiques, culturals o socials molt concre-

tes que conté perden el seu sentit immediat, parcial i partidista, per integrar-se en la totalitat il·luminadora de la llengua poètica. Aquesta troba la unitat de la diversitat, la dispersió i el relativisme del món. Així ho planteja el poema que dóna títol al recull: «tots unitat són els estels contraris, / tots unitat al fogall del poema». El temps hi queda transcendit en castell –o en diamant, tal com havia formulat el títol d'*El diamant dins l'aigua* (2001). El poema és una construcció capaç de «deturar el cor roent, / l'or de la sal, la joventut de flama». Per això les paraules hi arriben des de tots els estrats de la llengua catalana i de la cultura per adoptar-hi una forma transcendent que uneix experiències, temps i espais molt diversos. Així mateix, es desenvolupen en paradoxes constants que busquen una totalitat fora del pensament estrictament racional, anul·ladora de contingències relatives i oposicions conceptuals: «l'aigua del foc» i «l'aigua cremant» (p. 22), «el buit-ple sobirà» (p. 25), «amb el mot de la nit el dia té pronúncia» (p. 29), «la claror negra» (p. 33), «el poema, paraula del dia i de la nit» (p. 36), «en l'aigua el foc» (p. 39), etc.

Valgui com a exemple d'aquesta voluntat transcendent el poema «Fisterra». S'origina en un succés històric ben precís sotmès a múltiples interpretacions: la marea negra provocada pel Prestige l'any 2002. Però, a diferència del que va passar en els camps igualment legítims de la política, el periodisme o l'ecologisme, el poema es compromet més enllà d'un sentit ideològic limitat. Els versos anafòricament condicionals van deixant enrere tot allò que la poesia i la condició humana han de transcendir,

ahora que plantegen una situació catastròfica, final, nocturna, hivernal: un món en què triomfen «el marxant», «la cràpula de l'oli» i «la mort». Però la poesia no té la funció de descriure'l, ni la d'actuar-hi políticament, ni tan sols la de ser-lo; sinó la de ser-ne la consciència permanentment viva i il·luminadora. El crit final és una resposta compromesa a aquella situació històrica concreta només en tant que planteja en un llenguatge autònom i perdurable la fusió d'individu, col·lectivitat i natura. Pensa la realitat compartida des d'un ús totalment diferent de la llengua i, per tant, es revolta contra l'*status quo*.

Només així, distanciant-se'n, el poema pot il·luminar el real. «Ensenhamen» ho formula a manera de poètica. Tot ell gira entorn de la relació que estableix la poesia amb la vida. Vivim en l'obscur, en la nit, en la inconsciència. Però en collim els signes per estructurar-los en llum matinal, desvetlladora. Així neix aquell «fogall del poema» que «ens té desperts a trenc de dia» i és «el càntir d'or de les tenebres closes» —al·ludit a «El castell de la puressa». La paraula poètica articulada ens dóna consciència perdurable i atemporal de la vida —és la llum de l'alba, l'«or de les tenebres», l'«or d'una fornal». I esdevé així l'única vida veritable i conscient possible: «saber que som és viure de l'incendi dels mots». Existeix fora del temps en la mesura que recull llenguatges de totes les èpoques —«del cel del segle quinze vénen els mots d'un vers, / en navegació intemporal, suspesos», tal com prova, de fet, el títol del poema, recollit de les composicions didàctiques trobadoresques. Es produeix en la pura autonomia,

és el mot «nuat en si mateix», que no depèn de res que no sigui ell. I per això el poeta parla en el poema com si no fos home concret de carn i ossos, però, alhora, amb una llengua fosa en la matèria, el món, la vida: «Us parlo amb les paraules de la llum i de l'aigua, / les paraules del ferro, encastades al roc: / amb els mots minerals i l'ombratge dels astres, / amb el naip de la nit llençada en escampall». La poesia és l'únic llenguatge capaç de dir amb la llum des de la foscor de la vida —«amb el mot de la nit el dia té pronúncia».

En conseqüència, «Ensenhamen» dona pas a «Com una albada» —que presenta el poema com el passat convertit en expectativa del «matí constel·lat», en «temps del present», en «paraula gemmada» i «paraula del dia i de la nit»— i «El Claustre Verd» —on es fonen l'aigua física i la pintada per Uccello perquè l'art parla des de la mateixa vida, és «l'aiguatge del temps fet poesia». En aquest darrer apareix el passat mig destruït que busca sobreviure, tornar al present, trobar la llum de la renaixença poètica, «cavalcar en les clareses». És la «Cavalcada» que titula el poema següent; o les aparicions superposades de temporalitats diverses que creen una «Perspectiva Borromini» en el poema d'aquest títol; o tot allò que una tarda morí amb les bicicletes i es plany en l'«Elegia» final.

El conjunt d'*El castell de la puresa*, doncs, conté una transformació il·luminadora del passar moridor de la vida en foc poètic que desperta la consciència. «Lai» explicita com es produeix aquesta metamorfosi del temps en atemporalitat, de l'experiència en paraula

poètica, de l'aigua en diamant, de la foscor en llum, de la contingència en puresa. Vivim «de biaix» perquè el nostre llenguatge és aproximatiu, no és vida i llum, sinó que són «mots minerals i humits en la llum sorda», «mots de foscor» incapaços d'abastar la presència total perquè només poden dir l'«absent». Les paraules, doncs, més que no situar-nos en la vida, ens empresonen en la consciència de la mort —«en la paraula / sabem dir l'esplendor encesa en gàbies, / com diu el rossinyol que morirà / quan s'acostin les eugues de la fosca». Per tant, no podem «rompre l'erm» —i «el vendaval de l'erm», deia «Com una albada», ho destrueix tot. Ni comprendre el món —«no sabem què diuen les absoltes / de l'aire mort». No obstant això, paradoxalment, amb aquest mateix llenguatge ja podem saber-ho tot. «Ho sabem tot» perquè «sabem que viure és el llatí / que diu l'ocell que canta a *Perceval*, / és el llatí melòdic a la fronda, / és la refiladissa de la llum / (amor: refiladissa de la llum)». L'autèntica vida és, doncs, el llenguatge, la poesia, l'art: és *Perceval* i el cant llatí de l'ocell que hi apareix. És a dir, la paraula no en una sèrie de sons sense articulació significativa, sinó en una llengua diferent de la quotidiana —melòdica, medieval, llatina—, però llengua, al cap i a la fi —amb gramàtica, sintaxi i sentit. Talment la poesia de Gimferrer: aparentment feta d'imatges incoherents però, com anem veient, perfectament articulada. La vida no es pot entendre des d'un ús racional, comú, quotidià, del llenguatge, però la seva realitat profunda es troba en el llenguatge de l'art, que funciona altrament i per això costa de comprendre —com si fos una altra llengua, com

si fos llatí. Però és on, sens dubte, «ho sabem tot», com en l'art de Chrétien de Troyes o de Carles Riba. En l'art ja no vivim «de biaix»; la «llum» ja no és «sorda»; i els «mots» il·luminen. Fins al punt que aquest «Lai» acaba amb un explosió violenta: «la cloratita / de les Brigades Roges» esclatant en «la llum intransigent de matinada», que fon «l'alba i la nit del nostre amor». És a dir, l'autèntica vida total sense oposicions i viscuda en unió amorosa que iguala, més enllà de la raó, fosca i llum, jo i no-jo, home i món, individu i vida: «la vida: / un mocador vermell tacat de sang». El color de la passió vehement reduplicat en la fusió que fa indistinta la tela i la sang, l'objecte i l'experiència, el món i el jo. Els dos amants. També l'art i la vida: «i viurem sols per poder dir, com bustos / de pedra mutilada, el mot amor», «tots dos fets una sola estàtua» —concloïa «Si nostre vie...».

Marinejant sorgeix d'aquests mateixos principis poètics exposats a *El castell de la puresa*, però ja no en són el motiu inspirador ni el tema. El poeta ara s'enfronta cara a cara amb la pròpia mort i, per tant, amb la vida. Com que aquesta només és comprensible en la seva totalitat des de l'art, en fa poesia no pas autobiogràfica, sinó autònoma. Des del castell de la puresa, albira la pròpia condició temporal. Des de la travessia de les aigües existencials que separen dos ports, dos llibres o el naixement i la mort, erigeix un castell de la puresa. El poeta, tal com exposa a «Complain», sent que «el vent marí» és «el vent que ara em bufa la vida». I «és gesticulador i desdibuixador» perquè, d'una banda, sacseja, occeix, fa naufragar («en mar van morir els dracs i els aurifanys»);

però, de l'altra, la metàfora existencial tan recurrent a què incita, permet transformar la vida en art («el mar té la pistola dels colors» i el poeta veu «pintat en un ocell de pergamí, / el plomatge dels temps que hauré viscut»).

És per això que els versos adquireixen un sentit existencial en alguns casos molt directe i en altres tan personal que esdevé obscur. És el to que ja estableix el poema inicial, «Batalls». El poeta se situa en la foscor de la proximitat de la mort i mira el propi passat. El troba llunyà, difícil de comprendre —«Poema fosc, la meva joventut». La vida se li revela com un marinejar constant, una insistent travessa d'aigües incertes —«any de traspàs són tots els nostres anys». Però la vitalitat que això exigeix, «l'esclat del cos en plena revessia» destinat a finir, és un instant del qual «podrem viure sempre» perquè el transfigura en «instant etern de la immortalitat» l'amor transcendent de l'art —aquella unió de fosca i llum, jo i no-jo, home i món, individu i vida, cantada a *El castell de la puresa*. I això és el que fa *Marinejant*: transforma un moment personal de lluita incerta en instant artístic del qual poder viure sempre. Per això l'anècdota biogràfica de l'home Gimferrer ha quedat transcendida, ja en aquest primer poema, en un sentit existencial compartit.

Seguint aquestes línies, a «Nènia» la mort de Maria-Mercè Marçal esdevé renaixement il·luminador a través de la paraula poètica —«Tot és tan viu que la claror ens esquinça / la bena de la boira de la nit: / la llum encén el xiprerar del temps». Per això a «Illes» el poeta afirma el seu retorn: «jo sóc això, i tornaré» convertit en art, «vestit de llum fora del temps viscut, / vestit dels ulls de

la immortalitat». I així, al llarg dels poemes següents, van retornant els passats del poeta configurats des d'un present dolorós que queda transcendit en art —en imatges esclatants plenes de referències culturals, sovint difícils de detectar i interpretar. «He fet del meu present el meu passat, / he fet del meu passat el meu present», confessa «Flash Forward». La consciència de «l'assassinat del que hem viscut», després del qual ja no queda res («De dreyt nien» i «Observatori»); «la serenor» de qui accepta la proximitat de la mort («La quiete dopo la tempesta»); el consol en temps d'afflicció («Consolatrix afflictorum»); són experiències humanes a partir de les quals retorna el passat i la vida es fa record, imatge, diamant. «Tot és més lent, esdevingut mental; / som aparelladors de la memòria» («Souvenance»).

Ho formula de manera prou explícita «Invisibilitat», en què el poeta, en lloc de partir d'una experiència immediata pròpia, se situa ja en «aquest baluard de l'Enllà» que és l'art, en el castell de la puresa, un espai diferent de la vida temporal. Aquesta ja no hi és completa, sinó que «el món és veritat no existent», és a dir, ha perdut alguns dels trets que el defineixen —la individualitat autobiogràfica, el pas del temps, la mort. Igual que en les fotografies russes en què a Gorbaxov li esborraven la clapa vermella del front; igual que en els ocells pintats per Braque, tan llisos i essencialitzats, al costat dels poemes de Saint-John Perse; igual que les representacions fetes per Tàpies del bosc de Campins. El poeta ha vist el món desfent-se i refent-se de nou en el poema —«el món que ara es desfà per tornar-se a desfer i tornar-se a refer».

De manera que ara ja és un altre. Ja és «cotó» convertit en teixit. És un joc de «blancs» a l'altre costat del qual hi ha «la veritat invisible» des d'aquí: la vida i la mort, el negre, allò que no arriba al món blanc del poema. Per tant, hi és al·ludit mitjançant l'art, la referència a una cançó de Los Bravos, «Black is Black». Això, d'una banda, comporta una associació final dels dos contraris, el «blanc» i el «black», l'art i la veritat, el poema i la mort. De l'altra banda, «Black is Black» és una cançó que, ben pertinentment, parla de la tristesa de la pèrdua i de les ganes de recuperar allò perdut que aquesta provoca. Ens retorna, doncs, a l'experiència vital originària del llibre —el pas del temps, la malaltia i la proximitat de la mort. Que és observada amb tota la seva cruesa des del poema següent, «Observatori». S'hi reconstrueix la infantesa del poeta i conclou: «L'espoli de la nostra vida, ara: / acostumar-se a esdevenir mortal».

Al final de la poetització fora del temps d'aquestes experiències, en els dos darrers poemes de *Marinejant*, Gimferrer sembla acomiadar-se de tot un món, de tota una època, de tota una vivència ja fixada i abandonada en l'art. Ha captat el fluir temporal de l'«aigua», «efímera i lluent com el dibuix de l'aire», i deixa «l'esplendor de la vida en l'instant d'aquest vers». Tot seguit, «El passatger» s'acomiada presentant la vida com un trànsit finit mitjançant el qual es paga «la bestreta de la mort».

Per aquesta base tan humana, personal i autobiogràfica, *Marinejant* s'obre apropiant-se d'unes paraules inicials del llibre més humà de Carles Riba, *Salvatge cor*. Gimferrer hi fa seva la presentació dels sonets ribians

com «uns versos humans, fins i tot massa humans. Vull dir uns versos que més aviat s'han fet ells mateixos de l'home elemental que hi ha en mi». *Marinejant* és, doncs, un poemari tan íntim i personal com vitalista. És, de fet, un cant a la vida, única font possible de plaer fugaç i d'art perenne: «l'instant etern és la mortalitat» i «l'instant etern és immortalitat», llegim a «Tacitae per amica silentia lunae». La mortalitat, doncs, és l'única immortalitat possible. Vida i art, temps i eternitat, blanc i «black» apareixen fosos en la paraula poètica: «veu i món acabant junts sobre el buit inhumà»: marinejant al castell de la puresa.

Jordi Marrugat (Sabadell, 1978) és doctor en Estudis Hispànics per la Universitat de Sheffield i en Filologia Catalana per la Universitat Autònoma de Barcelona. Estudiós de la literatura, especialitzat en les avantguardes històriques, el postsimbolisme, la poesia experimental o la postmodernitat. Ha escrit articles, pròlegs i llibres sobre autors com Marià Manent, Joan Brossa, Carles Hac Mor, Josep Carner o Mercè Rodoreda. Autor de l'assaig *Escriure la vida i la mort* (2012), Ha escrit *Aspectes de la poesia catalana de la postmodernitat* (2013) i *Narrativa catalana de la postmodernitat* (2014). Redactor en cap de la revista *Els Marges*. <https://jordimarrugat.wordpress.com>.

Poètica

Pere Gimferrer

ENSENHAMEN

Us parlo amb les paraules de la llum i de l'aigua,
les paraules del ferro, encastades al roc:
amb els mots minerals i l'ombratge dels astres,
amb el naip de la nit llençada en escampall.
I és aquesta collita la nostra vida: els dracs
de núvols quan onegen a l'arbreda del vent,
com la divisa hissada d'una heràldica fosca,
com el torneig dels boscos de llum articulada.
Vesprejat de paraules i ensangonat de vespes,
amb el mot de la nit el dia té pronúncia.
I no diem el dia quan diem aquests mots:
ni els dies avials dels estanys submergits,
ni aquell dia com urpes de metall i de suro
que ens ullpren i ens corpren en un feix de fiblons.
No ens pertany aquest ferro ni aquestes atzavares;
no ens pertany la corrandà de les hores de foc;
no ens pertanyen les ones de la nit marinada:
som els hostes de l'aire i el llamp desquadrnat,
som ostatges del mot i rehenes del dia,
del ressò del coval on reverbera el mot,

nuat en si mateix, metàl·lic, com l'agulla
que descabdella el temps de vidre imperceptible.
En un foc d'avingudes viurem de la claror,
com viurem de la fosca en un foc de rials:
les paraules no diuen tanta espessor de fletxes,
el col·loqui de fones de la pedra i el vent.
La llopada dels segles ha esquarterat el sol:
en un dia en eclipsi som veus medievals.
Una paraula viu de ferralla i escorça,
però també del xàfec violent del matí,
quan sembla que les roses de tanta adolescència
ens esclaten als ulls en un cel ogival.
La paraula, vestida de fulles de tardor
o de metall de fulles de primavera, esclata
com el ram de raïms a les mans de la nit.
I vam ser aquesta cosa perduda a les drassanes:
el navili dels anys a la roda dels mots.
Semblava que veníem d'aquelles carrerades,
quan el matí ens coïa com un vent d'encenalls.
La pavana dels vespres espolsava el trapezi
del firmament teixit d'or helicoïdal:
el teler de la nit teixidora de xarxes
on tanta juvenesa s'esgarria als miralls.
Perquè és polièdric el capçal de les hores:
als ulls adolescents hi miralleja el temps.
I també polièdrica és la claror dels dies:
del cel del segle quinze vénen els mots d'un vers,
en navegació intemporal, suspesos
al velam de les ones, a l'ormeig del passat.
Tanta monotonia de paraules oscades

per un ventall de ferro que estripava la nit
i d'això n'haurem dit fer versos: una vetlla
a la torre de guaita dels senders esborrats
on les paraules troben, redreçant-se, la guerra
del sentit i del so, en la llum ancestral.
Atalaiers, al ras de les clarors sulfúriques,
quan la tarda de coure s'enlluerna pel tro,
hem rebut la comanda de les eines del vespre,
hem rebut la incertesa dels matins cisellats,
hem rebut les absoltes d'un desmai d'aparences,
el farratge enfosquit de les al·legories
esculpint-se a la cara de claror de l'estiu,
amb l'òxid de les aigües de la llum transversal,
la piranya dels boscos en la nit congelada,
quan els signes es trenen a l'or d'una fornal.
És tal vegada aquesta la paraula dels dies:
en la nit imprecisa se'ns encomana el món.
És tal vegada aquest el martell dels poemes:
saber que som és viure en l'incendi dels mots.

17-19.IX.2007

Poemes

EL CASTELL DE LA PURESA

Le Néant parti, reste le château de la pureté.

Mallarmé

En plena nit, vivim així: desperts.
La soledat de l'escurçó que mata,
el sangtraït de roses de l'estiu,
llum del revés a la finestralada,
cònica llum, com quan les assutzenes
volen collir la pala de la nit,
com quan el cel tortura la magrana,
el caputxó de l'aigua, al vent vermell.
Són del llampec les paraulades negres
i les veiem a l'horitzó de sarja.
Ulls de mussol té la claror del dia:
li taparem amb tant de foc la boca,
amb el midó li enterrarem la cara,
pell de moltó la carenada fosca;
l'animal viu al roquissar de perles.
Muntanya enllà, van els arximandrites
ataconant els ors de la llum copta,
tot recercant a l'endeví les aigües,
la pell del flam que els aires tempestegen.
Així vivim, com viuen els follets
o els focs follets, com la calamarsada
que només sap que és la voluntat cega

d'escampar el foc o l'aigua destructiva,
el do subtil de les paraules mortes,
per deixondir els qui no han mort encara,
el full d'estany, la matinada fosca,
entre el morir i el viure a esgarrapades,
com en el tall del tremp de la borrasca,
tot pasturant l'aiguat de les tenebres,
demà desperts i vius, xops de foscor,
però desperts en l'alba ataronjada,
sabrem mirar la cortinada groga,
el paradís pintat amb llum de laca:
en percaçant el meu desig, la lluna
s'ha agombolat al carritjar de l'ombra.
Tants homes morts per l'or d'una senyera
per una llum apòcrifa potser,
afusellats als claus de l'estelada.
Els comptarem un per un, empeltats
en un vestit de randa i sang resseca,
els comptarem com, de la nostra vida,
sabem comptar els instants: un xiprerar,
l'or del teixar, la llum baudelairiana,
com el segell de l'aigua de la poma,
com va morir Mercè Marçal al bosc,
l'ull del botxí tocant a can Bussana;
destralejant, els destralers del coure
escapçaran el rovell de la plata:
així sabem recollir la foscúria;
garbes de sol i feixos de fulgència.
Així rebem la collita del vespre:
de cara ens plou el murmuri dels mots,
és com el so, la fressa solitària,

batall trencat de campanars i fulles,
com el pintà Bernardino Luini
a la claror teatral de Lugano.
El senescal de les espases tortes,
el ferrador dels matxos de nit negra,
l'encaputxat del foc de les rajoles,
mestre fuster de les arbredes seques,
dels roquissars esllavissats de fòsfor,
quan despertats veiem morir les ones:
el burot cec de la duana d'ombra,
Der müde Tod, com el film de Fritz Lang,
amb la claror d'espelmes de retaule
com esculpint la mort feta de joies,
blanc cisellat en un penyal d'ivori,
alabastrí com de tisoires gòtiques.
Els homes van així per la riera:
els homes-peix, al rierol del foc.
Però veurem, dellà el foc, dellà l'aigua,
l'aigua del foc, el no-foc, la no-aigua,
l'aigua cremant en un poema nahua;
tots unitat són els estels contraris,
tots unitat al fogall del poema,
allò que ens té desperts a trenc de dia,
el càntir d'or de les tenebres closes,
com el filat que es teixirà al matí,
tan cotonós com quan la nit espera
per definir la llum descompartida,
perquè sabrem deturar el cor roent,
l'or de la sal, la joventut de flama.

31.VIII.2012 (A Emili Rosales)

FISTERRA

Oidà! que anit vos sobra, taurons i aufranys, carnatge
Jacint Verdaguer

Si fos per una llàgrima vessada,
si només fos per dir la llàgrima vessada,
si fos per dir l'hivern,
si fos per dir l'hivern de les llàgrimes negres,
si fos per dir l'hivern de la làmina negra,
si fos per dir l'aigüat de flama negra,
si, amb els ulls arrencats, les llàgrimes no hi fossin,
si la mirada fos un foc de quitrà als ulls,
si fos per dir la rialla dels cròtals,
si fos per dir la nit,
si fos per dir el rompent de la nit estimbada,
si fos per dir l'apostolat del vespre,
si fos per dir aquests ulls de tafetà,
si fos per dir la cràpula de l'oli,
si fos per dir la guerra del marxant,
si només fos per morir a les palpentes,
si fos només per veure la negror de la llum,
si només fos per saber que morim,
si fos sols per morir,
si fos per dir la llum tempestejada,
si fos per dir el cadàver dissecat de la nit,
si fos per ser l'hivern,
si aquests ulls arrencats no sabessin tancar-se,
si l'òrbita buidada tota fos un esguard,

si tots nosaltres som els sargassos carnívors,
si tots nosaltres som la mirada i el vent,
el mestral, el gregal, la tramuntana negra,
si tots nosaltres som el litoral vençut,
la costa de la nit emmascarada,
si tots nosaltres som una mascara,
no sabrem viure mai sense mascara,
no sabrem morir mai sense mascara,
no ens la llevarem mai!

17.XII.2002

LAI

Adéu-siau, vós, mon delit...

Ausias March

Si per tant de dolor i per tantes gemmes
no hem sabut viure més que de biaix,
sempre cremant focs aproximatiu,
la sibil·la de l'aigua de la cova,
mots minerals i humits en la llum sorda,
si per tantes magalles esmolades
només hem sabut dir mots de fosc,
arant el camp, ple d'ulls, de la tenebra
l'or amb ulleres negres de la nit,
només hem sabut dir la neu absent,
per tantes de congestes dessecades,
si hem sabut abstenir-nos de la neu
com la gralla s'absté de la paraula,
si no som més que el polze de la neu,
assenyalat al roc de llum eixuta,
eixuts de llum i neu, i en la paraula
sabem dir l'esplendor encesa en gàbies,
com diu el rossinyol que morirà
quan s'acostin les eugues de la fosca.
Si per tantes condemnes i conquestes
el territori no pot rompre l'erm,
en la vinyeta del país de l'aire,
com al secall de l'aigua esborronada
el cadafal de la claror que crema,

l'església submergida a *Nostalghia*,
la bufonada de la claredat,
si no sabem què diuen les absoltes
de l'aire mort, l'aire bufat del cerç,
la bombolla plutònica de l'aire,
però sabem que viure és el llatí
que diu l'ocell que canta a *Perceval*,
és el llatí melòdic a la fronda,
és la refiledissa de la llum
(amor: refiledissa de la llum),
ho sabem tot, com a Chrétien de Troyes
o a Carles Riba, ho sabem tot, prenem
l'aire cremat de l'obstinació,
el filament de la bombeta encesa
que ens cremarà la mà, la cloratita
de les Brigades Roges en la nit de Siena: llum etrusca
de màscares etrusques que cerquen l'absolut,
la llum intransigent de matinada,
l'alba i la nit del nostre amor, la vida:
un mocador vermell tacat de sang.

23-24.IX.2012

BATALLS

Poema fosc, la meva joventut,
poema fosc, com la nit escampada,
negre l'arròs de les anyades mortes,
negra la llum dels claus de la foscor.
Tots hem viscut del préstec de la llum;
any de traspàs són tots els nostres anys,
els anys que ens fan als vespres la traveta,
ara que anem sense antifaç de foc.
Els cavallers emmascarats de l'odi
tenien ja vint anys quan van morir;
ho estima tot, i tot ho odia, el jove;
la falç del vell, de genollons al ras,
de genollons pels rostolls de la vida,
la dalla d'or als aiguamolls ressecs,
quan hem viscut massa temps a la fosca:
era la llum als ulls esbiaixats
i ara la nit encalça les caputxes
dels penitents, la joventut colgada,
i tots viurem del tarot de les ombres:
per ben morir n'hi ha prou amb el penjat.
No és, però, la vida el simulacre,
l'or farinós del pallasso de cera;
l'esclat del cos en plena revessia
respon al foc bufat del vent mortal.
D'aquest instant en podem viure sempre
i serem vius al fogalleig del cos:
rodoles, nit, en la filosa vana

que no podrà tancar els ulls dels amants,
l'instant etern de la immortalitat,
l'escut de pell que fa la carn encesa,
quan el desig és més fort que les hidres,
quan tots sabem que viurem sempre així.

24.I.2015

INVISIBILITAT

*C'est un homme ou une pierre ou un arbre
qui va commencer le quatrième chant...*

Lautréamont

L'ull de Vichy no veia la Francisque,
Braque condecorat, ocells de Saint-John Perse,
veritat no existent, clapa de Gorbaxov de front
sens màcula a les fotografies,
des d'aquest baluard de l'Enllà, el món és veritat
no existent,
fútil en la Francisque de Vichy,
llisa com un estol d'ocells de Braque,
com el bosc de Campins que pintava i no pintava
Tàpies en silenci,
com el bosc del silenci,
com tanta claredat ensabonada,
el món fet de sabó, de clapes cotonoses,
el món que he vist de lluny desfent-se com cotó,
el món que ara es desfà per tornar-se a desfer i
tornar-se a refer,
la veritat dels blancs que s'esllavissen,
la veritat invisible del blanc: *Black is Black*.

13-15.II.2015

COMPLAIN

Els mariners de l'aire de la nit,
els mariners de vidre cisellat,
ens veuen com figures dels telers,
desdibuixats de fosca d'un pinzell:
és el record o bé el pressentiment,
l'ombra immaterial d'un teler de Carpaccio,
perdut en els escaires de la boira del vent.
El vent marí, el vent que ara em bufa la vida,
és gesticulador i desdibuixador:
en mar van morir els dracs i els aurifanys,
el mar té la pistola dels colors.
Pintat en un ocell de pergamí,
el plomatge dels temps que hauré viscut,
perquè els dissecadors de la memòria
no destenyeixin el vernís del bec.
A cops de bec, com els didals, foraden
la vida en un paisatge ploviscós:
en el record plou sempre, i la boirina
porta el xamberg de sang de tants plomalls encesos.
La parada de monstres mosqueters,
la parada dels anys vestits de rosa,
que sembla que no haurem viscut: la vida,
un corriol perdut, la corriola
de les ulleres del roc dels gegants,
de la nit dels titans, Palazzo Te,
quan el monumental esdevé fúnebre
en el nostre record, i hem vist el casc
d'un *ancient mariner*, gorra de plata,
l'arrabassada dels afusellats,

els ulls que ja retornen de la nit
i veuen en el cel pintat el dia:
potser un signe només de la feblesa,
com quan cau un estol d'ocells de pas.

21.II.2015

TACITAE PER AMICA SILENTIA LUNAE

És com quan arribàvem al cafè:
cavall de bronze al centre de la plaça,
els pòrtics de teatre en la tardor.
Tot és fet de fragments, tot fet d'instant, tot,
un adéu d'aigües incendiades;
els miralls mitològics no refracten
la llum esmerilada als finestrals.
Caminar per les ombres de la plaça,
ombres amb ombres, *ombre de mon amour*,
le ombre blanche, velut umbra, i érem
i som les ombres del *Caffè San Carlo*.
Enlloc no es troba; en l'aire és errabund
com les volves dels dies que encara vivim ara;
l'instant etern és la mortalitat.
L'instant etern és immortalitat.
El mirall entelat de llum de sol,
el cop de puny del cel de primavera.

22.II.2015

FLASH FORWARD

Els carrers em semblaven coses ja mai no vistes;
he fet del meu present el meu passat,
he fet del meu passat el meu present;
els carrers em semblaven aparadors en somni,
com si la meva vida fos un aparador;
pintura al tremp, colors damunt la fusta,
la gelatina d'una foto antiga,
Paris after the dark el meu destí.
La vida de les boires, els vestits
fets de la llum de plata dels anys trenta.
Prendre comiat és ser acomiadat:
m'han acomiadat aquests carrers.
Els meus ulls ja no veuen el recapte,
la flor del foc de l'aire recaptat.
He recaptat només paraules d'aigua,
les paraules que diu el brollador,
les jeux d'eau à Villa d'Este, l'aigua a Tívoli,
efímera i lluent com el dibuix de l'aire,
l'esplendor de la vida en l'instant d'aquest vers.

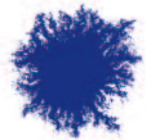
23.II.2015 (A Lúdia Penelo)

Biografia

Pere Gimferrer (Barcelona, 1945) és un dels escriptors més reconeguts de les lletres catalanes i espanyoles. Es donà a conèixer amb el poemari *Mensaje del Tetrarca* (1963), que van seguir *Arde el mar* (1966), *La muerte en Beverly Hills* (1968) i *Extraña fruta i otros poemas* (1969). Paral·lelament, duia a terme una intensa tasca de crític literari a les revistes *El Ciervo*, *Papeles de Son Armadans*, *Ínsula* i *Destino*, des de les quals va reivindicar i difondre formes d'art no realistes com les que representaven els membres de Dau al set, Joan Brossa, J. V. Foix o Octavio Paz. El 1970 publicà el seu primer poemari en llengua catalana, *Els miralls*. Obria una aventura poètica que seguí amb *Hora foscant* (1972), *Foc cec* (1973) i diversos poemes esparsos, i culminà amb *L'espai desert* (1979). L'any 1981 recollia tot aquest cicle poètic i la seva continuació en el volum *Mirall, espai, aparicions*. El seguiren *El vendaval* (1988) i *La llum* (1991), que, juntament amb els anteriors i diversos poemes esparsos, foren recollits a *Obra catalana completa 1. Poesia* (1995). Paral·lelament, Gimferrer havia continuat la seva obra assagística, tant en català com en castellà, amb obres dedicades a Foix (1974), Tàpies (1974), Max Ernst (1977), Miró (1978 i 1993), Paz (1980), Magritte (1986), De Chirico (1988) o Toulouse-Lautrec (1990), i amb llibres com *Radicalidades* (1978), *Los raros* (1985), *Cine y literatura* (1985) o *Valències* (1993) —molts dels

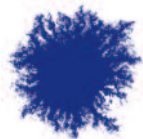
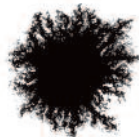
assajos catalans es troben recollits als volums 4 i 5 de la seva obra catalana completa. A més, entre 1979 i 1982 va escriure una sèrie de notes culturals relacionades amb l'actualitat que foren recollides com els *Dietaris* de l'autor en diverses edicions –inclosos els volums 2 i 3 de la seva obra catalana completa. També és autor de la novel·la *Fortuny* (1983). El 1998 *L'agent provocador* narrava diversos episodis autobiogràfics que *Mascarada* (1996) havia poetitzat en vers. Seguí aquestes obres el recull *El diamant dins l'aigua* (2001). Però el nou segle estaria marcat principalment pel retorn de Gimferrer a la poesia en llengua espanyola, primer amb *Amor en vilo* (2006), paral·lel en vers de la prosa autobiogràfica d'*Interludio azul* (2006), i després amb *Tornado* (2008), *Rapsodia* (2011) i *Alma Venus* (2012). Poc després, donà els poemaris catalans *El castell de la puresa* (2014) i *Marinejant* (2016), així com l'italià *Per riguardo* (2014). D'aquesta manera, Pere Gimferrer apareix, en plena vellesa, com un poeta encara jove, vitalista i curull d'afany creatiu.

Aquesta selecció de poemes
de Pere Gimferrer
es publica el 19 de desembre de 2016
amb motiu del recital del poeta
dins el cicle Dilluns de poesia
a l'Arts Santa Mònica, Barcelona.

Dilluns de poesia a l'Arts Santa Mònica 2016

**Totes les sessions tindran lloc
al claustre de l'Arts Santa Mònica
els dilluns a les 19 h**

Arts Santa Mònica

Centre de la creativitat

La Rambla 7

08002 Barcelona

T 935 671 110

artssantamonica.gencat.cat

Entrada lliure

Mitjà col·laborador:

NÚVOL

Col·laboren:

PEN
català

AELC
ASSOCIACIÓ D'ESCRITORS
EN LLINGÜA CATALANA

Organitza:

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura